

ROZLAĆ (102) *vb pf*

rozlać (78), **roźlać** (24); rozlać *PowUrb, PatKaz III, OpecŻyw (2), RejPs, RejKup (2), KrowObr (6), Leop, BibRadz, GórnDworz, RejZwierc (3), BudBib (4), SkarJedn (7), SkarŻyw (24)*; roźlać *RejWiz, KochPs, MWilkHist, OrzJan, WujJud, WerGośc, SarnStat, PowodPr, SkarKazSej*; rozlać : roźlać *LubPs (3:1), BielKron (7:3), Mącz (1:2), RejAp (2:2), RejPos (10:5), SkarKaz (1:3)*.

o jasne; w *inf* -ã- (26), -a- (1) *GórnDworz*; w *praet i con* wszystkich rodzajów -ã- (59), -a- (1); -ã- : -a- *KrowObr (3:1)*; w *fut* e jasne; [w *imp* -é-].

inf rozlać (27). ◇ *fut* 2 sg rozlejesz (1). ◇ 3 sg rozleje (8). ◇ 3 pl rozleją (1). ◇ *praet* 1 sg m -m rozlał (1). ◇ 2 sg m rozlałeś, -ś rozlał (4). ◇ 3 sg m rozlał (26). *f* rozlała (1). ◇ 1 pl m *pers* -smy rozlałi (1). ◇ 2 pl m *pers* -eście rozlałi (1). ◇ 3 pl m *pers* rozlałi (13). ◇ [imp 2 sg rozleń.] ◇ *con* 1 sg m rozlałbych, bych rozlał (3). ◇ 2 sg m by rozlał (1). ◇ 3 sg m by rozlał (5). *f* by rozlała (1). ◇ 1 pl m *pers* bychmy rozlałi (1). ◇ [3 pl m *pers* by rozlałi.] ◇ *con praet* 1 sg m bych był rozlał (1). ◇ 3 sg m by był rozlał (1). ◇ *impers praet* rozlało (1). ◇ *part praet act* rozlawszy (4).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVII w.

1. Sprawić, żeby płyn wydostał się z tego, w czym się znajdował; *effundere Vulg, PolAnt, JanStat; fundere Mącz (95)* :

a. Wylać płyn [co] (3) : [A przełto/ dobrego czwiczienia człowiek/ pilnyełie tego łtrzec ma/ áby názbyt pomáłu á z połtawą niechodził/ iáko owi czo potráwy iákycy przypráwne niołá/ gdy łie boiá by czego nieupułcili/ albo nie rozlali. *LorichKosz 4v (Linde)*; Ktorýbý przý sprawie połpolitei brackieie vpornie albo tełz nie opatrłnie piwo rozlal á łzkodę vczynil, tedy piwo y łzkodę ma zaplacłicz *MetrKor 1576 117/444v.*]

Przen (2) :

W porównaniach (2): Nyeprzyacyele moi [...] Zginyenya mego [...] prágnący/ Práwycy myę yáko wodę ták márnycy rozlali/ Kołłci me y łam nyewycem kędy rołpráłłáli *LubPs F2*; Nie pátrłz ná wino gdy płowieie/ gdy łię záłłnie w łklenicy bárwá iego/ łnádnieć á głádko wchodłi/ ále náołtátek vłzczłknie iáko wáż/ á iáko źmija iad rozłeie. *WerGośc 233*.

a. Złożyć ofiarę płynną [komu] (1) : przyniełli do Dawidá/ lecz niechłciał iey [wody] pić. Y rozlał iá Iehowie [libavit eas Domino]. *BudBib 2.Reg 23/16*.

b. [Napełnić naczynie do picia trunkiem, lejąc z jakiegoś pojemnika:

Fraza: »rozlej, nalej« = *pijatyka*: Nie gromáđzi márnotravcá około łiebie łudzi godnych/ [...] vczty niepotrzené y vtrátné łpráwuię: cáły dzień co dułzá każe/ rołłéy náłéy *CerGór 130*.

Przen [co w co]: ále iłz zakon Boży w rozmaite kxięgi nam rozlano/ ktore nam trudno zawłzdi z łobá nołic *ErazmNow B2v.*]

c. Pokryć się płynem wydzielonym z organizmu [co] (1) :

Zwrot: »rozlać pot [za kogo]« = o *Chrystusie*: ponieść trud dla zbwienia człowieka (1): O Namyłołzczywłłchy panye [...] kłhoryłz báđąc włhełzłklywołczy. rołzlal pot krawy zanáłz grzełłłcłne *PowUrb Iv*.

d. W zwrotach peryfr. (91) :

»krew [czyją] rozlać« [w tym: czym (3), o co (2); „niewinną” (5)] = zabić, zamordować; zamęczyć na śmierć; *effundere sanguinem Vulg, PolAnt; fundere sanguinem Mącz [szyk zmienny] (39): RejPs 118v; RejWiz 134v; Leop 2.Mach 1/8; BibRadz I 3b marg; Rzekł [Dawid] k nim/ iakoście to śmieli wczynić pánu swojemu/ żelcie iego krew niewinną rozlali BielKron 69v; Potomkom swoim [Mahomet] wftawił [...] áby [...] Wina nie pili tylko s potrawami go wzywáli/ [...] krew Gaurfka áby nawięcey rozlewáli/ á to ich nawiętży odpułt kto iey nawięcey rozleie BielKron 165v, 5v, 66, 90, 201v, 261, 296v, 298v; Mącz 139c; RejAp 126v, 137v; Chciał mądry preceptor/ áby te ręce/ ktore tak wiele krwie Throiańskiey rozlać miały/ zábawiały sie częŃto grą ná lutni. GórnDworz H2v; RejPos 292v; Iuż dekret Pániłki tuż zá piętami chodzi/ iż kto rozleie krew człowięczą musi też pewnie zálię krew iego być rozlaná. RejZwierc 72, 204v, 227; Ale była do mnie rzecz Iehowy mowiac/ krew mnogą rozlaeś/ y bitwy wielkie czynieś/ nie będzieś budować domu imieniu memu/ boś krwie mnogie rozlał BudBib 1.Par 22/8, I 441c marg; SkarJedn 200; Zdrádlivy Herod potrácić ich niechciał/ ázby mu byli pierwey dzieciátko Pána Iezufa/ wskazáli/ znim záraz myślił Tyrran krew ich rozlać. SkarŻyw 27; Wolę cię tam [w otchłani] czekać między íprawiedliwymi: niżli tu żyć między niewdzięcznymi ktorzi krew twoię [Chryste] rozleią. SkarŻyw 114, 27, 58, 271, 373, 374; Kto rozleie krew ludzką/ będzie przelana krew iego. PowodPr 67; SkarKaz 315a [2 r.]; SkarKazSej 704a.*

~W połączeniu szeregowym (1): Abowiem chciałbym thu ípytać káżdego/ gdyby go kto wbił/ vmordował/ krew iego rozlał/ á ízedłby do drugyego/ áby go s tego rozwiązał [...] RejPos 302v.

W porównaniu (1): Składli ná pokarm ptáctwu trupy twych íług świętych/ Dáli beńtiam zyemkiem cyála ludzi świętych/ Rozlali írodze krew ich práwye yáko wodę LubPs S2v.

Szereg: »zabić i rozlać krew« (1): Lecż Kaim nieusłuchał P.B. y vpominánia iego [...] y zwłaśney władzey y woley íercá íwego/ zdrádliwie brátá ná pole wyzwawfzy/ zábił/ y rozlał krew niewinną SkarŻyw 263.~

»krew [czyją (głównie: „swą”, „swoję”)] rozlać« [w tym: dla kogo (6), za kogo (5); „na krzyżu” (4); „niewinną” (5), „świętą” (4)] = o Chrystusie: ponieść śmierć krzyżową dla zbawienia człowieka [szyk zmienny] (22): chceś [wszechmogący Ojczel] iżbych ielcze dla grześńnego człowieka krew íwą niewinną rozlał OpecŻyw 100v; Krew íwą náświętłá rozlał/ aby go [człowieka] z íwym miłym oytcem ziednáł. OpecŻyw 149; RejKup Q; Iż tu ná ten íwiát/ Syná íwego zeflał/ ktory ciáło íwoie zá nas wydał/ y krew íwoię nadroślíżá ná krzyżu rozlał KrowObr 191v, 154v, 178v, 182, 188v; RejPos 7, 27, 29v, 106v, 122v (8); SkarJedn 109; SkarŻyw 81, 93, 436; Záwoáli/ Witay żadaiający/ IEzu Kryfte [...] Ciebie dawno w íciemnościách czekaemy/ [...] Boś ty rozlał krew íwoię zá nas íam. MWilkHist F2v.

~Szereg: »umrzeć i krew swoją rozlać« (1): A to íię ítawa/ kiedy wierzę nieobłudnie/ iż Pan Kryftus Syn Boży/ nietylko zá Świętego Piotrá/ [...] vmárł/ y krew íwoię Świętą rozlał KrowObr 59.~

»krew [swą] rozlać« [w tym: dla kogo, dla czego (16), na co (1), za kogo, za co (5)] = ponieść śmierć za kogoś lub coś; *fundere sanguinem Mącz [szyk zmienny] (26): RejKup dd7v; iáką ítáthecznością przy nas polacy ítali/ że krwie íwey przy náłzych przodkách rozlać nie litowáli. BielKron [3323]; Funderem pro te sanguinem nedum pecuniam, Rozlałbych rad dla ciebie krew nie tilko pieniądze. Mącz 244c, 244c; RejPos 308v; By dobrze kto y krew zá Chryftufa rozlał/ tedy być znim/ powiáda/ nie może/ ktory w kościelney íedności być niechciał. SkarJedn 4, 217, 336, 394; Idę do Laureaku*

dla Chryśtuśa mego męki podeymować y krew rozlać. *SkarŻyw* 402, 161, 374, 403, 440, 441 (12); Ten nawet Polłki naród/ [...] tę oyczyznę/ dla któręymy wiele krwie rozłali: té groby w których teraz odpoczywamy/ tobie złęcamy. *OrzJan* 99; Nie máłz áni było ná świećie żadney lekty/ ktoraby ná fwey prawdy świádectwo ták wiele krwie rozlała iáko wiára Chrześcijánka *SkarKaz* 277a.

~*Szeregi*: »gardło (swe) dać i krew (swą) rozlać« [*szyk 1:1*] (2): przy tych trzech rzeczách/ gdyby tego byłá potrzebá/ krew śwą rozlać/ y gárdła śwę dać nie litowáli *OrzQuin* Hv; *SkarJedn* 353.

»krew rozlać i żywot położyć« (1): ná dobrej woley y prágnieniu tego łzczęścia/ ábych my dla zámilówánia Chryśtuśowego krew kędy rozlać y żywot ten położyć mogli/ niechay nam nie śchodzi *SkarŻyw* 22.~

»krew rozlać« = *zranic do krwi* (1): IEłli Krześcianin Zydá vderzy/ wízákże ták/ iż krwie nie rozleie [*ut sanguinem non effundat JanStat* 1118]: tedy ten/ który vderzył ma byđz przez Woiewodę poćiągnión wedle zwyczáiu źiemie náłzęzy *SarnStat* 253.

»rozlać krew [czyjá, „niewinná”]« = *złożyć jako ofiarę sakralną; sanguinem effundere PolAnt* (2): I rozłali nyewinná krew łynow y corek łwych/ Ofyáruyąc ye obrázom w łtronách Kánánejskich *LubPs* Y3v; *BudBib Ps* 105/38.

»krew śwą rozlać« = *ofiarą życia odpokutować, wynagrodzić* (1): Cžego przed tym [człowiek] nigdy będąc pod łrogoćiá zakonu łobie zyednáć nie mógł/ by był nie tylko wołał/ ále y krew śwą rozlał/ y ciáło łwe ná męki wydał *RejPos* 33.

2. *Rozprzestrzenić; uczynić dostępnym dla wielu [co]* (7) : łluffálo aby marya byla pełna łásky ktora nyebu dála chwałá zyemy boga y pokoy rozłzala prawdzyuye *PatKaz III* 96v; Obficie rácz rozlać gniew on twey wielkiey łrogoći *LubPs* Qv; *WujJud* 221.

rozlać między kogo (1): onę mądrość ich miał hoynie rozlać przez Duchá łwego s. między málucźkie á między prołtaki *RejPos* 235v.

rozlać po czym (1): Dźiěníli po niebie świátło łwe rozleie/ Nocli świát płáłzczem czarnym odźieie *KochPs* 139.

Szereg: »rozlać a rozszáfowác« (1): nie możemy nigdy [*Panie*] zárównác żadnemi powinnoćiámi łwoiemi tákiego dobrodzyeyłtwá twego/ ktoreś ty nád námi dziwnie rozlać á rozłzáfowác raczył. *RejPos* 248v.

Przen (1) :

Zwrot: »rozlać po wszytkiemu światu« (1): iuż czáły przychodzą tego świętego Proroctwá Páńłkiego/ gdyż iuż rozlał á práwie rofypał Bołtwo łwoie święte á woła łwą łwiętą po wízytkiemu łwiátu *RejPos* 260.

Szereg: »rozlać a rosypác« (1): *RejPos* 260 cf *Zwrot*.

Formacje współrdzenne cf *LAĆ*.

Cf **ROZLANIE, ROZLANY**